

Sturen op jeugdzorg met betrouwbare data: het kan wél!

Introductie aan de lezer

Deze bijlage is bedoeld om duidelijk te maken welke kansrijke beweging er momenteel gaande is om hét kernprobleem van inzicht in wachttijden in onze jeugdzorgregio's aan te pakken: onbetrouwbare data. U krijgt een indruk van de eerste ervaringen en wat deze kunnen betekenen voor onze gezamenlijke prestaties en daarmee de jeugd in Nederland. Het bevat ook een oproep aan de politiek, bestuur, beleid en uitvoering om de succesfactoren voor deze hoopvolle richting te ondersteunen.

Inhoud

1.	De boodschap in één oogopslag	2
2.	Van een pijnlijke realiteit...	3 - 4
3.	... via een frisse blik, standaarden en dashboards...	5 - 7
4.	... naar perspectief voor heel Nederland,	8
5.	mits de regio's tijd, hulp en uitvoeringsruimte krijgen.	9

**VOOR
JEUGD &
GEZIN**

OZJ

Aanpak Wachttijden

De boodschap in één oogopslag

Van een pijnlijke realiteit...

Het is 2025. Analyse laat zien, na tien jaar Jeugdzorg in het huidige stelsel, dat we overal in Nederland te maken hebben met:

- matige datakwaliteit
- slecht zicht op datakwaliteit
- ongelijke definities
- uiteenlopende cultuur in berichtenverkeer in de keten met alle gevolgen voor zicht op wachttijden en het beeld van trends in de hulpvraag.

... via een frisse blik, standaarden en dashboards

Maar met die 'datarealiteit' hoeven we geen genoegen te nemen. Meerdere jeugdzorgregio's werken er met het team van Aanpak Wachttijden aan. Belangrijke onderdelen van de beweging:

- Eerlijk, oordeelvrij analyseren van problemen door alle regiopartners
- Bouwen van dashboards voor datakwaliteit en voor de wachttijden zelf, te koppelen aan bredere data
- Verder regionaal standaardiseren van werkwijze en data-gedrag met nieuw administratieprotocol
- Borgen in afspraken en contracten
- Blijvend monitoren en elkaar helpen

.. naar perspectief voor heel Nederland,

Dit proces van grip, duidelijkheid en borging van een nieuwe, betrouwbare datapraktijk voor iedereen is niet eenvoudig en kost tijd. Maar de eerste ervaringen wijzen richting echte verbetering. Dankzij het pionierswerk van enkele regio's, met hulp van Aanpak Wachttijden, kan de jeugdzorg in heel Nederland de komende tijd gaan profiteren van een nieuwe data-aanpak.

mits de regio's tijd, hulp en uitvoeringsruimte krijgen.

Aanbevelingen om een landelijke transitie naar beter zicht op wachttijden en ontwikkelingen in de uitvoering van de jeugdzorg samen waar te maken zijn:

- blijvende ondersteuning op dit thema aan alle regio's
- vanuit het gedeelde belang, helpen alle partijen rondom jeugdzorg elkaar om focus te houden
- een zekere vorm van 'beleidsrust'
- oog voor verschillen in de uitgangspositie van regio's op dit onderwerp en waar mogelijk extra ondersteuning waar dat nodig is.

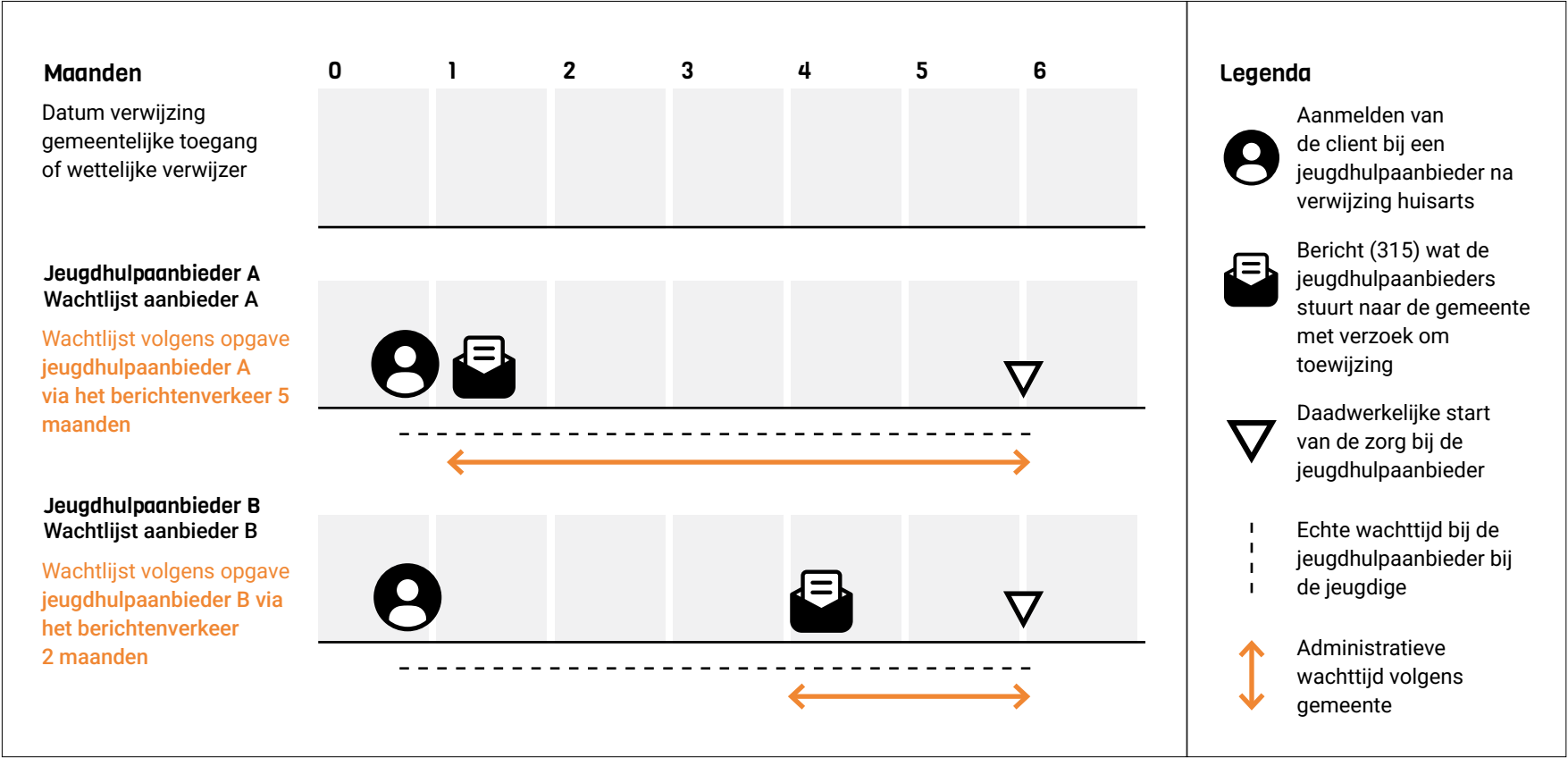
Van een pijnlijke realiteit...

De situatie

Een continu terugkerende vraag rondom jeugdzorg is: ‘Hoe staat het nu met de wachttijden? Geef ons inzicht.’ Los van het feit dat wachttijden an sich geen indicator zijn voor het welzijn en de gezonde ontwikkeling van onze jeugd, legt het vinden van het antwoord op deze vraag een pijnlijke realiteit bloot: we weten het niet. Terwijl kwetsbare kinderen wachten op de start van hulp, zouden data een objectieve bron moeten zijn die laten zien waar de nood hoog is, zodat gemeenten en jeugdzorgregio’s kunnen sturen op toegang tot jeugdzorg en preventie. Echter, in alle regio’s zijn deze data in meer of minder mate onbetrouwbaar.

De analyse

Een analyse door het team van Aanpak Wachttijden van het waarom van deze situatie laat zien hoe de afgelopen tien jaar de sturing, afstemming en samenwerking vorm heeft gekregen. Je kunt stellen: overall is min of meer het datawiel eigenstandig uitgevonden. Ook is gebruik van het landelijke administratieprotocol vrijblijvend gebleven, met tot gevolg een grote diversiteit aan werkafspraken en cultuur bij de ketenpartners om zichzelf en elkaar aan die afspraken te houden. Het hanteren van eigen definities en uitleg voor exact dezelfde termen en uiteenlopend communicatief gedrag in het berichtenverkeer in de keten is de norm. Jeugdhulpaanbieders die actief zijn in grotere gebieden, hebben soms dan ook dikke handboeken hoe om te gaan met de manier van werken in regio X of gemeente Y.

Praktijkvoorbeeld

Ter illustratie een praktijkvoorbeeld hoe een onscherp beeld ontstaat door niet eenduidig registreren. **Jeugdhulpaanbieder A** stuurt, direct na het krijgen van een verwijzing van de huisarts, een verzoek om toewijzing van zorg naar de gemeente. **Jeugdhulpaanbieder B** wacht hiermee tot vlak voor het moment dat zij deze cliënt van de interne wachtlijst halen. Effecten:

- het beeld van de hoeveelheid en type hulpvragen onder inwoners is bij de gemeente niet actueel, want jeugdhulpaanbieder B houdt de verwezen cliënt nog ‘buiten beeld’.
- de gemeente weet op basis van het berichtenverkeer bij jeugdhulpaanbieder B niet wat de exacte wachttijd is. Bij jeugdhulpaanbieder A is dit vijf maanden, bij jeugdhulpaanbieder B lijkt dit twee maanden maar de cliënt wacht feitelijk ook vijf maanden.

Hoofdstuk 2:

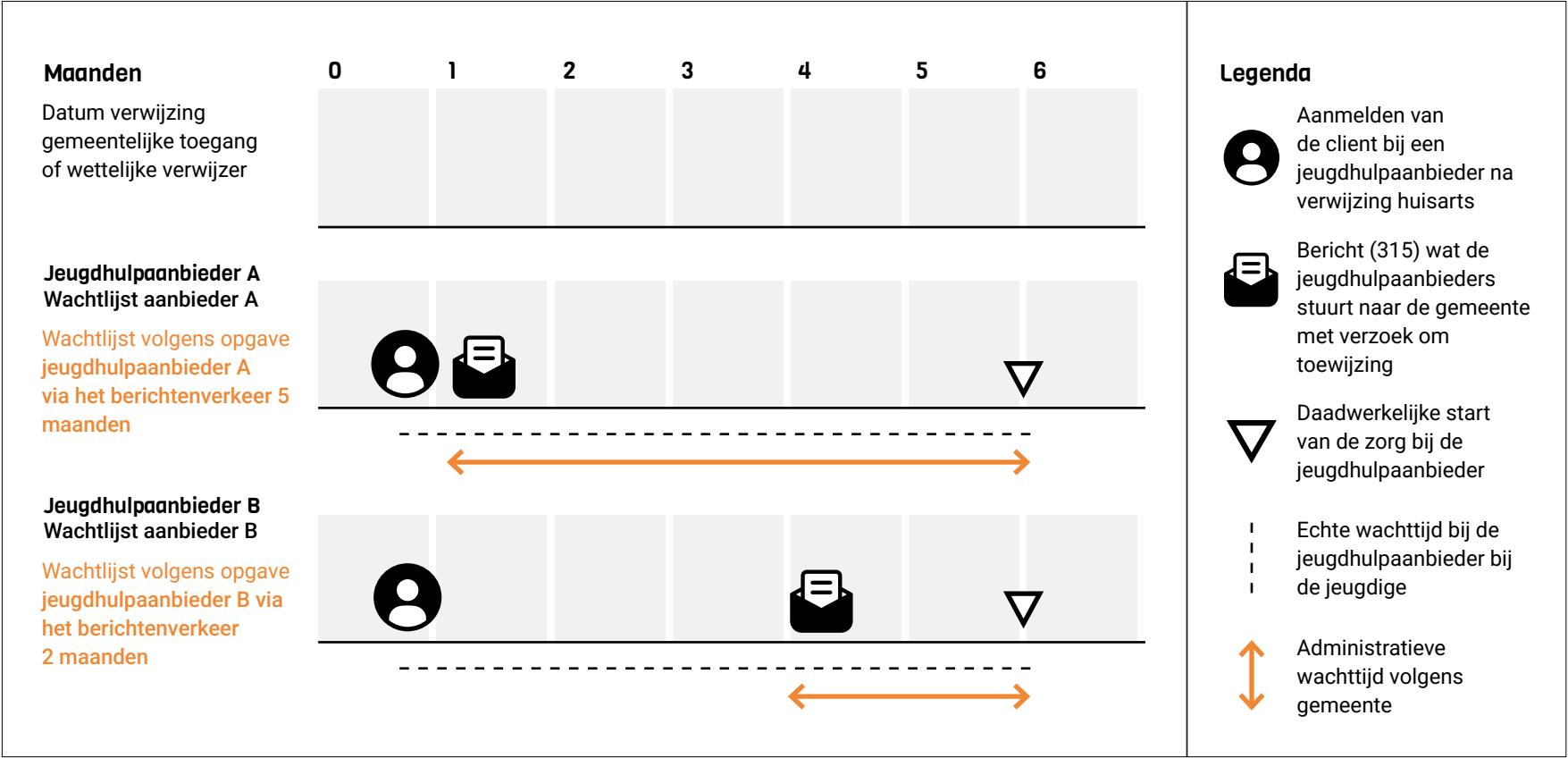
Van een pijnlijke realiteit...

Deze weergave is symptomatisch voor hoe deze data tot stand komt en waardoor er geen eenduidig en betrouwbaar beeld is in de jeugdzorgregio. Dit type problemen speelt zowel binnen gemeentelijke administraties als bij jeugdhulpaanbieders. Er is veel onduidelijkheid over te hanteren definities van berichten en het ontbreekt veelal aan een kwaliteitsborgingsproces om de uitvoering van de administratieve taken te bewaken. Niet alles in het huidige standaard administratieprotocol van Ketenbureau i-Sociaal is scherp genoeg gedefinieerd en gebruik ervan is niet verplicht. Dit brengt met zich mee dat elke organisatie in de keten interpretaties en toepassingen kiest die het beste passen in de eigen bedrijfsvoering.

Doordat accuraatheid, volledigheid en tijdigheid van gegevens in het geding zijn, is er - veelal onbewust- ook geen accuraat en volledig zicht op basale informatie als het aantal cliënten in de jeugdzorg en de duur van trajecten, in/uit/doorstroom en de wachttijden. Onbedoeld ontstaan hierdoor ook veel ongewenste extra administratieve lasten in de keten.

De conclusie

Ook zonder waardeoordeel kan iedereen constateren dat deze situatie in de weg zit bij scherp zicht op behoefte, knelpunten en trends in de hulpvraag van jongeren. Dit is een handicap bij het regionaal maar ook landelijk sturen op prioriteiten, kwaliteit en effectiviteit van de daadwerkelijke zorg.

Hoofdstuk 3:

...via een frisse blik, definities en dashboards...

We moeten geen genoegen nemen met de realiteit van gebrek aan standaardisatie in de definities, de procedures en het communicatief gedrag binnen de jeugdzorgregio. Aanpak Wachttijden is van mening dat het beter kan, vanuit erkenning van de complexiteit. We hebben een beweging in gang gezet om meerdere jeugdzorgregio's te helpen met het zetten van stappen naar verbetering.

Standaardisering: naar 100%

Standaardisering van definities van wachttijden is de crux. Uniformering maakt binnen de regio's maar ook landelijk data betrouwbaar en vergelijkbaar. Hier gaat het om aanscherpen van definities, hiermee vervolgens het landelijk administratieprotocol aanscherpen en het gebruik ervan verplicht stellen. In de praktijk zien we vanuit Aanpak Wachttijden dat gemeenten tot nu toe veel ruimte hebben voor eigen invulling en uitvoering. Wij omarmen de politieke wens en de afspraak met de vijfhoek in de Hervormingsagenda om te komen tot meer uniformiteit. In onze contacten merken we dat professionals binnen de regio's deze politieke wens ook begrijpen en bereid zijn om hieraan bij te dragen. De typeringen van jeugdzorgproducten zullen worden gestandaardiseerd. Naast dit vaststellen van standaarden moet er echter ook ruime aandacht zijn voor implementatievraagstukken binnen jeugdzorgregio's.

Hoofdstuk 3:

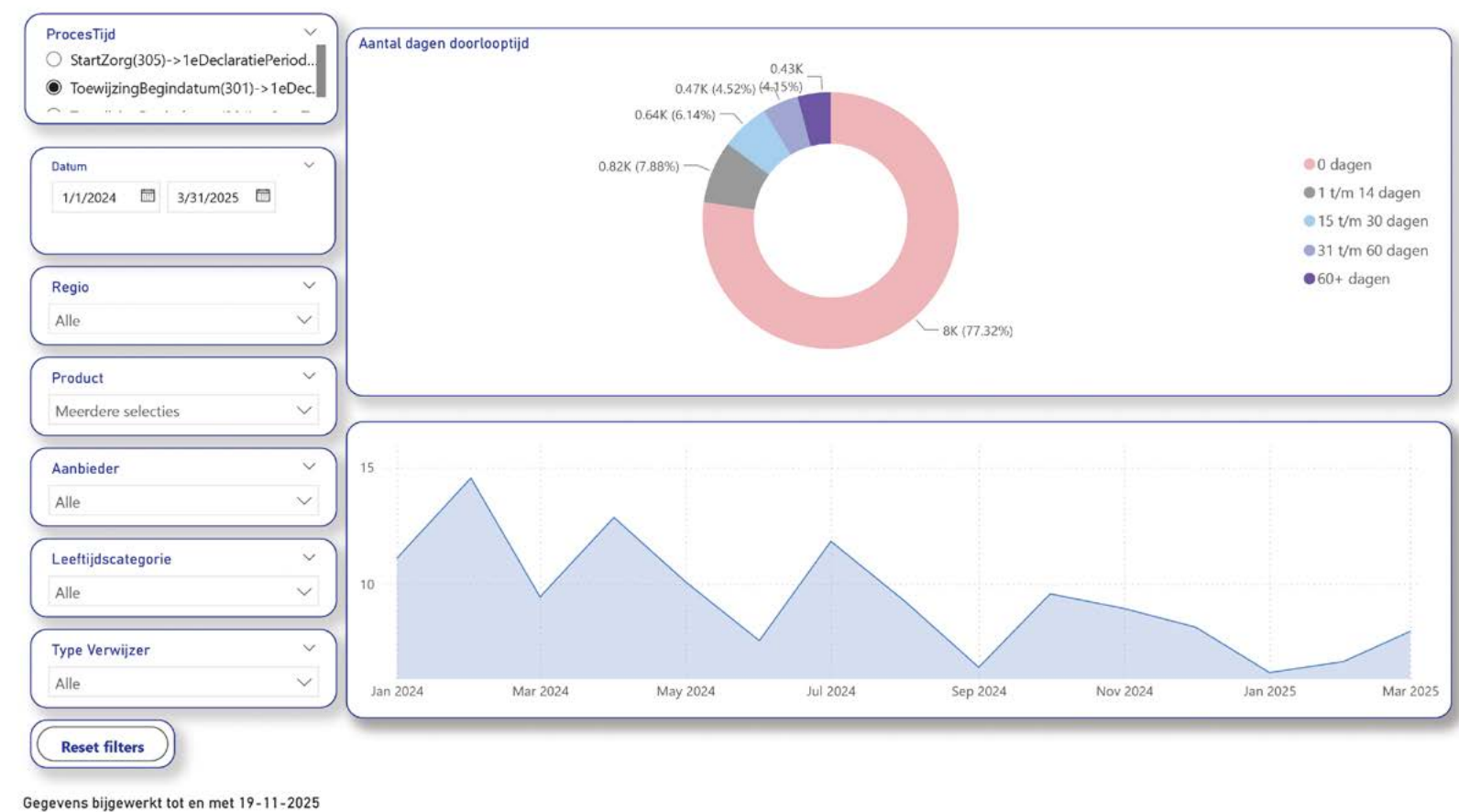
...via een frisse blik, definities en dashboards...

Dashboard wachttijden

Het ontwikkelen en implementeren van een standaard dashboard waar alle typen jeugdzorg en alle soorten procestijden zichtbaar zijn, is een hoofdingrediënt van de aanpak. Elke jeugdzorgregio zal hierbij onvolkomenheden tegenkomen om op te lossen. Als voorbeeld staat hiernaast een dashboard wachttijden, in dit geval binnen regio Gooi en Vechtstreek. Wachttijd is in dit voorbeeld gedefinieerd als de tijd tussen het toewijzing bericht (301) en de eerste periodieke declaratie (323) voor ambulante jeugdzorg.

In de lijngrafiek lijkt de wachttijd af te nemen naar slechts een paar dagen in maart 2025. Daarbij laat het cirkeldiagram zien dat voor ongeveer 75% van de toewijzingen de startdatum gelijk is aan de begindatum in de eerste declaratie. Een wachttijd van nul dagen is voor het gros van de cliënten feitelijk onmogelijk. Dat is binnen deze regio onderkend en opgepakt.

In de zomer van 2025 is een werkgroep datakwaliteit gestart waar jeugdhulpaanbieders en gemeenten werken aan betere administratieve afspraken om deze wachttijdinformatie betrouwbaar te maken. Het dashboard wachttijden geeft daarnaast ook de mogelijkheid de wachttijd te bepalen op basis van een verzoek om toewijzing (315) en om een startbericht (305) inzichtelijk te maken. Binnen Gooi en Vechtstreek wil men ook dit bericht meenemen in het bekijken van de wachttijd. Dit loopt nu nog niet volledig via het berichtenverkeer, iets wat in december 2025 al wordt opgelost. Dat alles resulteerde direct in nieuwe uniforme afspraken over het gebruik van deze berichten, waardoor er in 2026 samen beter gestuurd kan worden op wachttijden. Het bereiken van een hoger niveau van betrouwbaarheid van data is niet het eindpunt van deze beweging, het draagt ook bij aan nauwe verdere samenwerking.

Hoofdstuk 3:

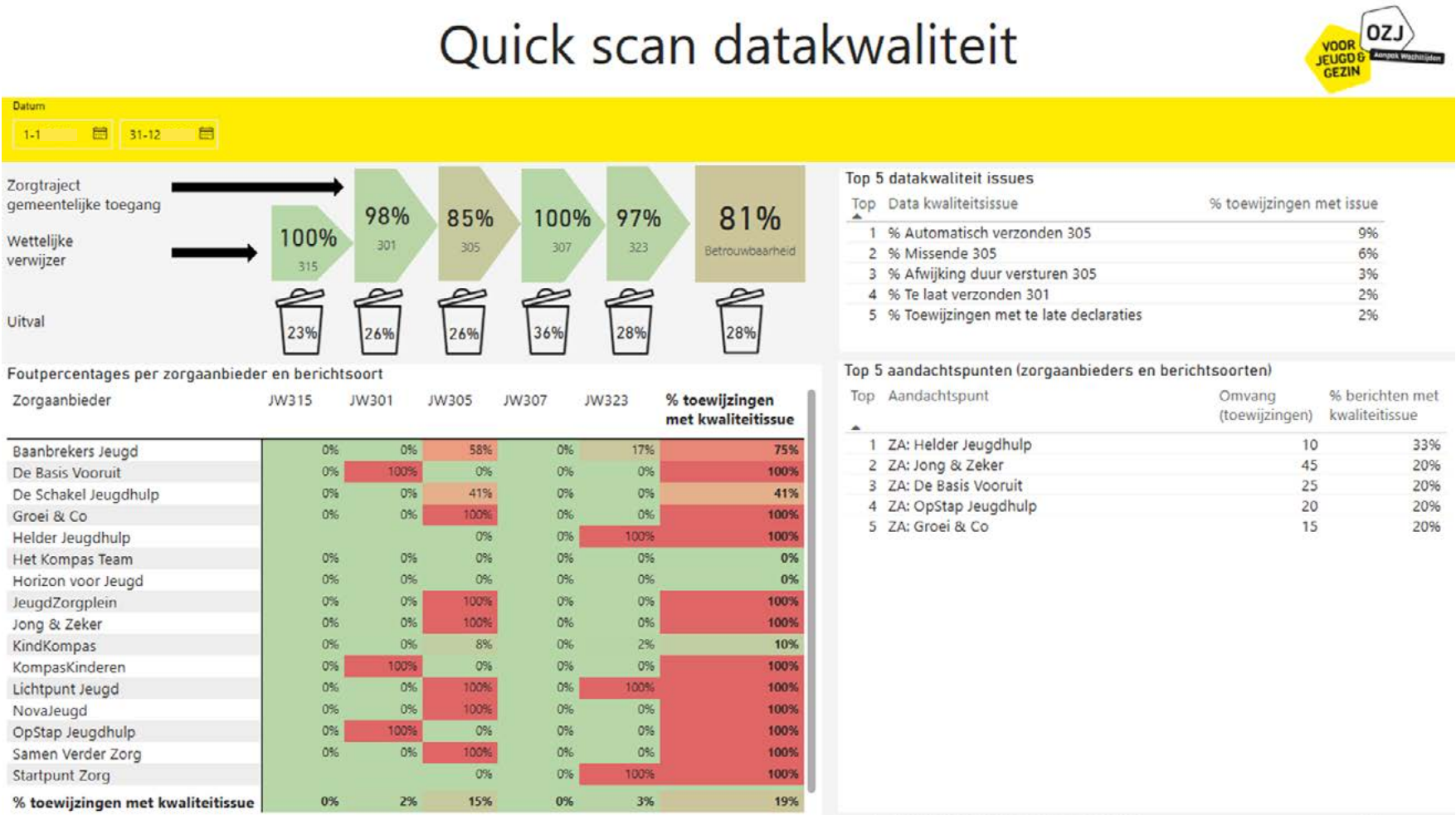
...via een frisse blik, definities en dashboards...

Dashboard datakwaliteit

Om ook te kunnen sturen en bijsturen op de kwaliteit van data, is een uniform dashboard ontwikkeld dat als basis dient. In onderstaand screenshot uit dit dashboard, is de startpagina datakwaliteit voor een contractmanager weergegeven. Deze kan per berichttype - 301, 305, 315 etcetera - zien wat de kwaliteit is van de data. In dit overzicht is het eindoordeel dat 81% van de data betrouwbaar is. Nota bene: dit zijn testdata.

Op basis van de inzichten uit dit dashboard, kan de contractmanager in de jeugdzorgregio met jeugdhulpaanbieders in gesprek gaan over wat zij gaan doen om dit te verbeteren. En welke hulp of afstemming zij nodig hebben om die verbetering te bereiken. Op deze manier heeft het regionaal handhaven van de werkafspraken over toepassing van administratieprotocol en de contractuele afspraken een open en objectieve basis. Dit komt de samenwerking en het samen continu verbeteren ten goede.

Om het verschil te duiden tussen beide dashboards: het dashboard wachttijden is een uitvoerings- en beleidsinstrument dat laat zien hoe het is gesteld met de jeugdzorg voor de inwoners, het dashboard datakwaliteit is daarbij het onmisbare randvoorwaardelijk instrument. Want pas als de datakwaliteit op orde is, kun je betrouwbare uitspraken doen over bijvoorbeeld de feitelijke duur van zorgtrajecten, het exacte aantal jongeren in de jeugdzorg enzovoorts.

Hoofdstuk 4:

...naar perspectief voor heel Nederland,

Wat zouden we idealiter nu doen in/met/voor alle jeugdzorgregio's in Nederland om op basis van deze ervaringen perspectief te bieden op verbetering? Dit proces van grip, duidelijkheid en borging van een nieuwe, betrouwbare datapraktijk voor iedereen is niet eenvoudig en kost tijd. De eerste ervaringen, waarover in deze bijlage ook enkele jeugdzorgregio's vertellen, wijzen richting echte verbetering. Dankzij dit pionierswerk, met hulp van Aanpak Wachttijden, kan de jeugdzorg in heel Nederland de komende tijd gaan profiteren van een nieuwe data-aanpak.

Een indruk van de stand van zaken in enkele op dit vlak actieve regio's tot nu toe:

- Zuid Kennemerland en IJmond is gestart met een projectgroep datakwaliteit, het resultaat is een gemeenschappelijk regionaal gedragen administratieprotocol voor de vier consortia voor gespecialiseerde jeugdzorg. Met steun van het team van Aanpak Wachttijden richt de regio zich nu op een structureel borgingsproces. Kenmerkend is hierin geweest het creëren van een cultuur van openheid, ook over wat niet goed gaat, en zelfreflectie.
- De regio's Gooi en Vechtstreek en Rivierenland zijn deze zomer gestart met een ketenbrede werkgroep om de kwaliteit van het berichtenverkeer te verbeteren. De implementatie van beide dashboards is daar onderdeel van.
- Haarlemmermeer werkt momenteel aan de implementatie van het dashboard wachttijden en het dashboard datakwaliteit.
- Ook in de jeugdzorgregio's IJsselland, Twente, West Brabant West, Noord-Limburg en Holland Rijnland is er de wens voor inzicht in de kwaliteit van data en handvaten voor de aanpak ervan. Zij zijn in verschillende stadia om hier een start mee te maken of de aanpak verder uit te bouwen. Daarbij is, gezien de verwachte looptijd, het wel duidelijk dat Aanpak Wachttijden geen ondersteuning meer kan bieden tot afronding van hun ontwikkeltraject.

Uit de regio

“In de afgelopen periode hebben we binnen de jeugdregio met hulp van Aanpak Wachttijden gewerkt aan één gezamenlijke basis voor sturing en monitoring, met als doel het zicht op de uitvoering van de jeugdhulp te verbeteren en de datakwaliteit te versterken. Gemeenten en jeugdhulpaanbieders hebben onder begeleiding van de werkgroep Sturing en Monitoring een realistisch beeld van de huidige situatie opgesteld. De gezamenlijke werkwijze heeft het vertrouwen versterkt en een fundament gelegd voor uniforme uitvoering, nu ook opgenomen in het regionaal programmaplan jeugdhulp ZKIJ. In de volgende fase richten we ons op de implementatie van een uniform administratie- en contractkader. Dit zorgt voor vergelijkbare data tussen gemeenten en minder administratieve lasten, waardoor beter kan worden gestuurd op kwaliteit en kosten. Deze regionale sturing sluit direct aan bij de Wet beschikbaarheid jeugdhulp, waarin gemeenten gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de beschikbaarheid en continuïteit van zorg. Landelijke ondersteuning is daarbij nodig: één centraal aanspreekpunt en een landelijk dashboard voor datakwaliteit zouden helpen om regionale inzichten duurzaam te verbinden met landelijke sturing. De opgedane kennis verdient borging, zodat ook andere regio's kunnen profiteren van deze aanpak.”

- Laura de Jong, regionaal controller Jeugdhulp Zuid Kennemerland IJmond

mits de regio's tijd, hulp en uitvoeringsruimte krijgen.

Realiteitszin is geboden in dit complexe veld. De ervaringen tot nu toe laten zien dat de beweging naar merkbaar beter datagedreven sturen op toegang in de jeugdzorg, geen druk op de knop gaat zijn. Met voldoende aandacht, 'helpen zonder overnemen' en technische handreikingen moet een stap in de goede richting voor alle jeugdzorgregio's echter mogelijk zijn. Om dit te ondersteunen, geeft Aanpak Wachtijden graag enkele aanbevelingen mee voor het gezamenlijke vervolg:

Blijvende ondersteuning

Het verdient aanbeveling om de ingezette lijn op het gebied van data in de jeugdzorg vast te houden, ook na de looptijd van Aanpak Wachtijden. Dat kan door de elementen van de aanpak die kunnen werken voor alle regio's, mee te nemen in de brede ondersteuning aan jeugdzorgregio's binnen de Hervormingsagenda. Zodat de regio's verder vorm kunnen geven aan verbetering en aan de borging in het opdrachtgeverschap en de interne samenwerking.

Gedeeld belang, gezamenlijke focus

Vanuit het gedeelde belang bij betere datagedreven sturing op onze zorg voor jeugd overal in het land, adviseert Aanpak Wachtijden alle partijen om hierin gezamenlijk te investeren. Een bepaalde vorm van uitvoeringsruimte helpt in onze ogen hierbij, waarbij de Tweede Kamer, NZa, Zorginstituut, ministerie van VWS en VNG elkaar - uiteraard elk vanuit hun eigen rol en opdracht - kunnen helpen om focus te houden in deze beweging.

Oog voor verschillen

De regio's verschillen in hun uitgangspositie om stappen te kunnen zetten en resultaten te laten zien bij het sturen op jeugdzorg vanuit betrouwbare data. Aanpak Wachtijden wil graag pleiten voor begrip hiervoor. In de bredere ondersteuning is er mogelijk extra aandacht nodig voor bepaalde regio's. Het is belangrijk om hier oog voor te hebben. Zo kan in heel Nederland een vergelijkbaar niveau van verbetering worden bereikt.

Uit de regio

"Grip op data, ze betrouwbaar maken en de organisatie eromheen standaardiseren, is een sleutelbeweging voor de jeugdzorg. Het mooiste om te merken bij ons: iedereen wil dit oprecht beter doen, zodat we samen beter presteren met tijdige en passende jeugdhulp. Het team van Aanpak Wachtijden helpt hierbij en een cruciale factor is dat je niet in een keer het grote geheel op een technocratische manier wilt 'fiks'en'. Je ontkomt er niet aan om de diepte in te gaan en elkaars structuur en cultuur te erkennen, met oprechte interesse en zonder oordeel. Van daaruit kun je bruggen slaan en met goede afspraken de systematiek stroomlijnen. Deze beweging vraagt tijd en aandacht, met behulp van heldere processtappen en gereedschap zoals de dashboards. Om dit uit te rollen over heel Nederland, is het type input dat we in onze regio vanuit Aanpak Wachtijden ervaren, onontbeerlijk denk ik. Van een andere orde is dat het Rijk een algemene stap kan zetten door te faciliteren dat we makkelijker databronnen onderling kunnen bundelen en toegankelijk maken. De regio's mogen dat nu niet. Dat gaat echt verschil maken voor scherper zicht op wat onze inwoners nodig hebben."

- Ellen Zweers, programmamanager in jeugdzorgregio Gooi en Vechtstreek

Colofon:

Sturen op jeugdzorg met betrouwbare data: het kan wél!

Bijlage bij de Eindrapportage Aanpak Wachttijden 2025

Dit is een uitgave van Aanpak Wachttijden (OZJ)

November 2025

Redactie: Carlo Spijk bij Comclaudius

Grafische vormgeving: Kevin Scheffer bij Shoshin

Afbeeldingen praktijkvoorbeeld en dashboard datakwaliteit:
Aanpak Wachttijden

Afbeelding dashboard voorbeeld wachttijd: met dank aan
jeugdzorgregio Gooi en Vechtstreek

**VOOR
JEUGD &
GEZIN**

OZJ

Aanpak Wachttijden